

Vliegtuig 'verdween' in 1944 in Zegveldse veenbodem

(Tekst Jolanda van Hunnik
foto Michael Kooren)

ZEGVELD — De 78-jarige Zegvelder F. Mazijk heeft het vliegtuig zien neerstorten. „Waar nu de brandweerkazerne aan de Hoofdweg is, was toen het gemeentehuis van Zegveld. Op maandagmiddag 21 februari 1944 vergaderden daar de burgemeester en wethouders. Plotseling hoorden we een vliegtuig laag overkomen. Een Amerikaanse bommenwerper, die aan één zijde in brand stond, werd achtervolgd door zeven of acht Messerschmitts. Mazijk, van 1934 tot 1965 gemeentesecretaris van Zegveld, herinnert zich nog alle details van de tragedie die zich bijna vijftig jaar geleden voor zijn ogen voltrok: „Het vliegtuig verloor hoogte en vloog vanaf Kamerik langs de westzijde van de toren van de Nederlands Hervormde kerk. Uiteindelijk stortte de bommenwerper neer, met de neus in de bodem van een weiland langs de Molenweg. Alle heren van het gemeentehuis, inclusief de burgemeester, en vele dorpsbewoners togen naar de plek van het ongeluk. Ik bleef als enige achter, omdat er iemand in het gemeentehuis moest blijven. Wel kon ik nog zien dat twee parachutisten uit het vliegtuig sprongen vlak voordat het neerstortte. Ze kwamen vlakbij de boerderij van C. Bol aan de Hazekade terecht. De toenmalige en inmiddels overleden huisarts Roskott van Zegveld nam vervolgens de twee lichtgewonde Amerikanen mee naar huis om ze te behandelen.“

Dokter Roskott en C. Bol werden nog diezelfde dag door de Sicherheitsdienst opgepakt. Een verdacht veldbegunstige ten laste geleed. En dat was een zware beschuldiging. Bol en Roskott hebben bijna vier maanden vastgezeten. Ook de twee parachutisten werden als krijgsgevangenen meegenomen naar Amersfoort.

Mazijk: „Bijna vier maanden later ben ik bij de berechtiging van de twee Zegvelders als getuige opgeroepen. Daarvoor moest ik met de trein afreizen naar het Veldkriegerrecht in Den Bosch. Op 7 maart, nog voor de berechtiging, ben ik voor het eerst op de plaats van het neergestorte vliegtuig geweest. Het vliegtuig heeft nog dagenlang gebrand. De Duitsers hebben geprobeerd bruikbaar materiaal, zoals motoren, mee te nemen. Maar doordat een groot gedeelte van de bommenwerper in

de bodem was verdwenen en de drassige veengrond ook niet echt meewerkte, is dat maar gedeeltelijk gelukt.“

Missie

Het Vliegende Fort, zoals de Amerikaanse bommenwerper werd genoemd, was in een weiland tussen de Molenweg, Hazekade en Dwarweg in de Zegveldse polder Hogebroek terecht gekomen. Een paar kilometers verwijderd van de bebouwde kom van Zegveld. De bijna 33 ton wegende bommenwerper met een spanwijdte van 32 meter van het type B 17 F van het USA air corps was voor missie naar de Duitse plaats Brunswijk. De missie luidde: bombardeer Brunswijk. Na de uitgevoerde opdracht vloog het toestel om 14.40 uur terug naar Engeland. Onderweg schoten Duitse jagers het toestel aan.

Aan boord van het toestel waren tien Amerikanen. De piloot, co-piloot, navigator, bombardier en de radio-operator en nog vijf boordschutters. Twee leden van de bemanning Barclay W. Glover, de linkerboordschutter uit Philadelphia en Charles D. Barnstson, de staartschutter uit Kansas wisten hun leven te redden door met een parachute uit het brandende toestel te springen.

Op 23 februari werd het stoffelijke overschot van George L. Amberg geborgen. Amberg was de bombardier oftewel de bommenrichter van het vliegende fort. 5 maart is bij de opruiming nog een stoffelijk overschot gevonden waarop alleen een gouden ring met het inschrift 10K is aangetroffen. Deze ring is meegenomen door de Duitsers. Twee dagen later op 7 maart is een derde slachtoffer geborgen waarop geen enkel kenteken werd aangetroffen. De overige vijf leden van de bemanning zijn vermoedelijk achtergebleven in het gedeelte van het vliegtuig dat nog in de veenbodem is blijven zitten en niet kon worden verwijderd of geborgen.

Gevangen

De 83-jarige agrariër C. Bol heeft wat hij meemaakte tijdens de periode die hij in Duitse gevangenschap heeft doorgebracht opgeschreven met als enige opzet zijn tien kinderen te laten weten wat er destijds door hem heen is gegaan. Hij kent geen haatgevoelens jegens de Duitsers. „Echt wrede dingen, zoals het fusilleren van mensen, heb ik in het kamp niet meegemaakt. Dat moet in de beginjaren van de oorlog veel erger zijn geweest. De gevangenen kregen toen bijvoorbeeld geen pakketten van het Rode Kruis en dat

geluk had ik wel“. De Zegvelder heeft de gebeurtenissen niet alleen verwerkt door het voorval van zich af te schrijven maar ook het geloof in God heeft een belangrijke rol gespeeld. Desalniettemin voelde Bol zich vaak hulpeloos door de onzekere toestand waarin hij verkeerde die op de bewuste dag van het ongeluk begon.

„Op 21 februari 1944 zocht ik met mijn vrouw en kinderen een veilige plek achter een muur om bescherming te zoeken voor de kogels die de vliegtuigen afschoten. De bommenwerper raakte in brand en stortte na enkele ogenblikken neer. De twee bemanningsleden die met een parachute uit het vliegtuig gesprongen waren kwamen in de buurt van de boerderij terecht. Ze waren erg onder de indruk en zenuwachtig door wat er gebeurde was en bovendien was er een aan zijn hoofd gewond. Ze spraken Amerikaans waardoor ik ze niet kon verstaan. Ik gaf ze water om zich te wassen en toen ze om whisky vroegen, wat wijn om te drinken. Een paar jongens had ik gevraagd de dokter te waarschuwen. Hij bracht beide mannen in zijn auto naar zijn eigen huis om ze te verbinden. Ze waren nog maar net weg toen er Duitse militairen kwamen in een motor met zijspan. Op de vraag of ik de Amerikanen gezien had, antwoordde ik: „Naar dorp“ en wees in die richting. Even later kwam nog een auto met Duitse militairen. Ik wees weer met mijn hand en zei: „Naar dorp“. Ik had vollediger kunnen zijn en zeggen dat ze naar de dokter waren, maar als Nederlander had ik meer sympathie voor de Amerikanen dan voor de Duitsers.

Klompen
„Enige tijd later kwamen er weer Duitsers terug en nu ook in burgerkleding. Weer vroegen ze waar de Amerikanen waren en deden nogal heftig en driftig. Hoewel het me tegenstond, zei ik toen: „Ze zijn bij dokter Roskott“. Ze dreigden me zelfs te wachten tot ze gevangen genomen werden. Dit had ik ook veel beter kunnen doen, want een mogelijkheid om de twee Amerikanen te laten ontsnappen was er niet. Het was alleen maar het nationaal gevoel waardoor ik het me tegenstond. Zodra ik gezegd had dat ze bij dokter Roskott waren, gingen de Duitsers weer weg. In het dorp kon niemand de Duitsers zeggen waar dokter Roskott woonde. Dat was vermakelijk. Ze kwamen er toch achter en de Amerikanen zaten rustig te wachten tot ze gevangen genomen werden. Na een poosje kwam er een man bij me die

blijkbaar bij de Duitsers hoorde en vroeg of ik even mee wilde gaan om een verklaring voor de majoor af te leggen. Op mijn klompen en in mijn werkgoed liep ik mee. Halverwege de Hogebroek vroegen ze wat ik precies had gezegd. Ik zei: „Die kant op naar het dorp“. Intussen arriveerde dokter Roskott met zijn auto. Hij was, even als ik, gearresteerd“. Roskott en Bol werden overgebracht naar het politiebureau in Woerden.

Buitendeur

„Terwijl agenten in het politiebureau ons naar de cellen brachten bleef de buitendeur openstaan. Ik maakte van de gelegenheid gebruik, trok mijn klompen uit en holde op mijn kousen weg. Ik dacht: als ik weg kan komen duik ik maar ergens onder. De agenten kwamen me met getrokken revolver na en dreigden me neer te schieten. Ik gaf me over.“

Uiteindelijk werden Bol en Roskott overgebracht naar de gevangenis het Haagse Veer in Rotterdam. Bol: „Ik werd daar door een militair van de Sicherheitsdienst verhoord. Hij wilde me naar de mijnen sturen. Ik antwoordde: „dat laat ik aan u en God over“, waarop de Duitser zei: „Bent u vroom?“. Hij vroeg ook of ik anti-Duits was. Ik zei niet anti-Duits te zijn, maar ook geen nationaal socialist. Of ik dan ik pro-Engels was. Ik antwoordde opnieuw ontkennend, maar wel de terugkomst van koningin Wilhelmina en de vorige regering te verlangen. Tijdens het verhoor werd de Duitser wat minder bars en soms belangstellend. Het verhoor duurde meer dan een uur en was erg spannend.“

Op 4 april dacht de Zegvelder vrijgelaten te worden omdat hij opgeroepen was en al zijn spullen mee moest nemen. „Een transport ging er niet, dus mocht ik naar huis, was mijn redenatie. Ik moest echter wel op concentratiekamp in Amersfoort. Met een revolver in mijn rug werden we als gevaarlijke misdadigers van de ene trein naar de andere gebracht“. De behandeling door de Duitsers in het concentratiekamp omschreef de Zegvelder als „ruw“. Vaak voelde hij zijn leven aan een zijde draadje hangen. Gedreven door honger, kou en veranderingen ontstond onder de gevangenen een hechte band. Veel contact met het thuisfront was er niet. Een keer in de veertien dagen was het toegestaan op zondagmorgen een brief naar huis te schrijven en ook een brief te ontvangen. Op clandestien brieven versturen stond een

zware straf en vaak kwamen de brieven niet op de bestemming.

Rode bal

Na een verblijf van twee weken moest Bol naar de kleermakerij. „Ik kreeg twee rode ballen en rode punt. De rode bal werd op mijn rug en rechterbroekspijp genaaid. Het was het teken van de politieke gevangenen. Het hele kampje was een aaneenschakeling van vernederde soldaten. Voor iedere soldaat die in het kamp kwam moesten we de muts afnemen en in de houding springen. Dit appél vond drie keer per dag plaats, 's morgens, 's middags en 's avonds om half zeven. Om negen uur was er dan nog een bed-appél.“

Dan werd je op bed geteld. 's Morgens volgde het Block-appél, het arbeidsappél, waarin afgetimmerd werd naar de werkplaatsen in het kamp. We leefden dus van het ene appél naar het andere. Dat viel vooral de eerste tijd niet mee. Door het lange staan speelde de kou parten. Sokken of kousen kreeg je niet.

„Op een zondagmorgen schetterde de Lange Jan, een Nederlandse student die ook gevangens was genomen, over het plein mijn gevangensnummer. Vijf-enveertig-drieënnegentig. Ik greep mijn muts en draafde naar voren. Een Duitser las me een telegram voor waarin hij mededeelde dat mijn vierde kind was geboren. Mijn zoon Cor is naar mij vernoemd.“

Uiteindelijk moesten Roskott en Bol op 13 juni 1944 voor het Veldkriegerrecht in 's-Hertogenbosch verschijnen. Dat betekende een weerzien met zijn vrouw Bol. „Het was dertien weken geleden dat ik haar voor het laatst in Rotterdam had gezien.“

Mazijk de gemeentesecretaris en de dienstbode van de dokter waren ook in Den Bosch aanwezig, ze waren als getuigen opgeroepen. Uiteindelijk volgde de uitspraak. De verdediger en de rechtbank vroegen vrijspraak. „Pas langzaam als in een droom drong het tot me door“.

Doorgang

In oktober 1945, na de oorlog, hebben de Amerikanen de poging het vliegtuig te bergen, na enige weken gestaakt. Het materieel waarmee de Amerikanen kwamen, was zo kolossaal dat hovelings in de Hoofdweg verwijderd moesten worden om een doorgang mogelijk te maken. Over de drede watrgang aan de

Molenweg bouwden de Amerikanen een brug en legden over een lengte van twee kilometer lange platen in het weiland, zodat het zware materiaal over de drassige grond kon worden vervoerd.

Om het wrakstuk sloegen ze een damwand. Een pomp moest het grondwater wegpompen, maar het bleek niet te lukken.

Het water dat werd weggezogen liep tussen de platen van de damwand weer net zo snel in het gegraven gat terug. Of de Amerikanen de stoffelijke overschotten van hun vijf collega's nog hebben geborgen, is onwaarschijnlijk. Nadien zijn er geen pogingen meer ondernomen de militairen die, zoals de Amerikanen dat noemden 'are killed in action', eervol te begraven. Bol vernam wel van de Amerikanen die hun tenten op de Hazekade hadden opgeslagen, dat die twee parachutisten na de oorlog levend in Amerika zijn teruggekeerd.

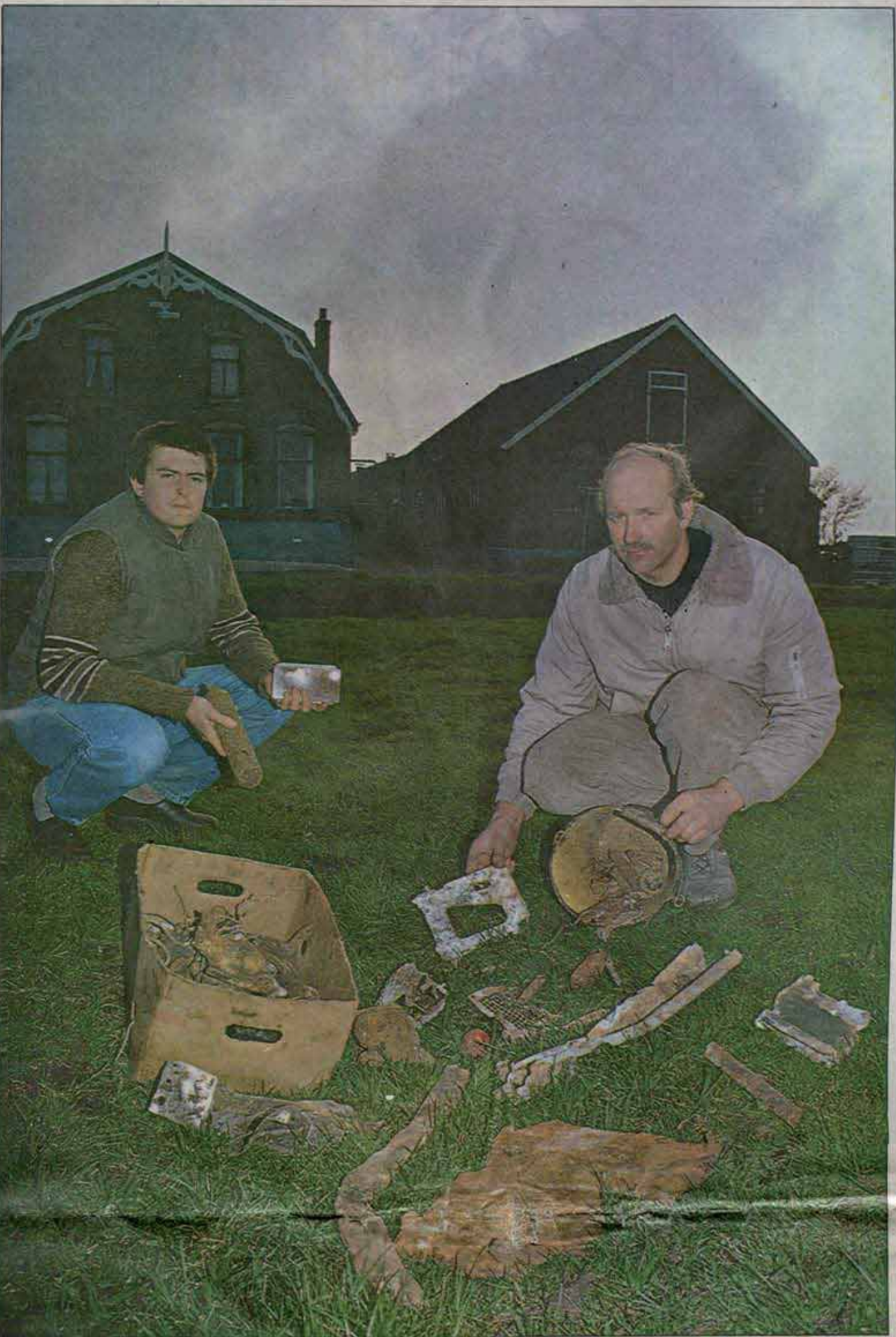
Nadien is het nagenoeg stil gebleven rondom de plek van het ongeluk. Op de plaats in het Zegveldse polderlandschap waar 46 jaar geleden de acht militairen om het leven kwamen, getuigt alleen nog een moerasachtige plek. De oorlogstrijd die hier gevoerd is, lijkt door de protesterende veenbodem voorgoed begraven.

Al grazen de koeien nietsvermoedend in het weiland, het blijft een onafgemaakt hoofdstuk. Zolang er geen zekerheid is of het gehele toestel en de inzittenden zijn geborgen is het hui-veringwekkend en onbevredigend. Zo lijkt het ook de inwoners van Zegveld te vergaan. De jongere generatie is nieuwsgierig naar wat er nog in de veenbodem aanwezig is. De generatie die de oorlog wel heeft meegemaakt, heeft echter weinig behoefte de herinnering levend te houden.

In het weiland zijn nog meer sporen. In het midden van een ondiepe uitholling aan het kop-eind van het grasland drijft olie op een plas water. De huidige eigenaar Verboom heeft een greppel gegraven, om het overtollige water in de sloot te laten lopen. De metaaldetector 'Jankt' constant. Er zitten nog steeds wrakstukken en splinters van het verongelukkete vliegtuig in de grond.

Uit een gaatje waarin een vijf meter lange peiler in de grond is gestoken om de diepte van het wrak te bepalen, borrelt gas omhoog. Vermoedelijk is door de

In 1944 speelde zich een drama in de lucht boven Zegveld af: een Amerikaanse bommenwerper werd door zeven Duitse gevechtsvliegtuigen achtervolgd en neergeschoten. Het toestel kwam terecht in een weiland en verdween langzaam aan in de drassige veengrond. Acht van de tien inzittende kwamen hierbij om het leven. Delen van het wrak, evenals de stoffelijke overschotten van vijf Amerikanen, zijn tot op de dag van vandaag niet geborgen. De sporen van het oorlogsgeweld zijn in het weiland nog waarneembaar. In een ondiepe uitholling aan het kop-eind van het grasland drijft olie op een plas water. Uit een gaatje waarin een vijf meter lange peiler in de grond is gestoken om de diepte van het wrak te bepalen, borrelt gas omhoog. F. Mazijk en C. Bol waren zesentwintig jaar geleden getuigen van het luchtdrama. Correspondente Jolanda van Hunnik sprak met hen en maakte een reconstructie van een paar bewogen dagen in de Zegveldse geschiedenis.

'Ze dreigden me tegen de muur te zetten en dood te schieten'

WOUT VERWEIJ (rechts) en Wim Verwoerd uit Zegveld bij enkele restanten van de Amerikaanse bommenwerper die onlangs uit het veenbodem zijn opgegraven.

'crash' een gaswel ontstaan. Wout Verweij en Wim Verwoerd uit Zegveld hebben de oorlog niet meegemaakt, maar het intrigeert ze wel. De opa van Wim Verwoerd was destijds eigenaar van het weiland. Recente opgravingen van het tweetal leveren dozen met delen van het wrakstuk op. Zo hebben ze ondermeer stukken aluminium en patronen gevonden. De schakel-verbindingen tussen de patronen zijn vergaan. Het kruit is nog in tact. Verweij en Verwoerd willen met de vondsten een gedenkplaat maken en beschikbaar stellen voor de tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog die door de Zegveldse bibliotheek en Oranjevereniging van 4 tot en met 9 mei in de Milandhof wordt gehouden.

DINSDAG IN HET UN

SPORT

Stel FC Utrecht zich in de Paasduubbel veilig. Stagen Rooks en Theunisse in hun opzet, het winnen van Luik-Bastenaken-Luik, is de inzinking van Eindhoven van korte duur.

TOT DINSDAG

Het UN biedt méér, probeer 'm eens.

- Proefabonnement van 6 weken voor f 24,-
- Kwartaalabonnement voor f 74,-

Ik ontvang het UN de eerste 14 dagen gratis!
Ik betaal nadat ik bericht van u heb ontvangen.

Naam: _____
Straat: _____
Postcode: _____ Plaats: _____
Tel.: _____

(voor centrale bezorging)

Bon in open envelop naar:
Utrecchts Nieuwsblad,
afd. Abonnee-Service,
Antwoordnummer 2650,
3970 VJ Houten.

03403-78060